

Afhankelijkheid van euro zit tussen onze oren

Bernard Lietaer voorspelde niet alleen de crisis, hij geeft ook concrete en haalbare wegen aan om weer uit de crisis te komen. “De vermeende afhankelijkheid van het reguliere geld – bij ons de euro – zit vooral tussen onze oren.” Een gesprek met een bevlogen en invloedrijk geldexpert.

Hoeveel pijn heeft onze samenleving nog nodig om wakker te worden? In *Geld en Duurzaamheid*, het onlangs gepubliceerde rapport van de Club van Rome, valt een duidelijke oproep te horen om het geldsysteem drastisch te vernieuwen. Het rapport leest: “Het IMF telde in de periode 1970 tot 2010 maar liefst 145 landen met een bankcrisis (waarvan de crisis van 2008 de belangrijkste was), 72 overheden in zwaar weer (Griekenland is nu nummer 73 geworden), en 208 monetaire crashes (zoals het met de euro zal gebeuren indien Spanje of Italië nog dieper inzinken). In totaal 425 crashes van het monetaire systeem. Wat mij verbaast is dat de media nauwelijks of geen aandacht besteden aan echte vernieuwing van het systeem. Vrijwel alle discussie gaat over bankreparatie, betere risicobeheersing en meer centraler toezicht. Moeten we dan eerst de hel op aarde ervaren om onze geest te openen voor nieuwe structurele oplossingen? Vraag het aan mensen in Argentinië, Rusland, Thailand, Korea... die ellende kunnen we ons beter besparen. De oplossingen zijn er. Op u en mij komt het nu aan.”

De afgelopen anderhalf jaar heeft geldexpert Bernard Lietaer vijf nieuwe boeken geschreven, waaronder het Club van Rome Rapport. Hij reist de hele wereld over om bedrijven, instellingen en veelal lokale overheden en gemeenschappen te ondersteunen bij het vinden van nieuwe wegen in de transitie naar een menselijke economie. In 2006 deed hij de aftrap in de serie *Meet The Masters* – een door Allianz en MoneyView ondersteunde reeks van lezingen door vernieuwende denkers en doeners binnen en buiten de financiële sector. Hij moet samen met een handjevol andere wakkere mensen de uitzondering

op de regel zijn geweest van Nout Wellink die later verklaarde dat niemand de crisis van 2008 heeft zien aankomen. Het klopt inderdaad dat Wellink niet aanwezig was tijdens deze lezing, maar de ruim 150 andere financiële dienstverleners konden toen al horen over de enorme kwetsbaarheid van het systeem. Je hoeft geen ziener te zijn om aan de hand van de historie te concluderen dat de houdbaarheidsdatum van het financiële systeem verstreken was.

“Mijn hoop is vooral gevestigd op het bedrijfsleven. Ik verwacht allang niet meer dat de zegen van onze centrale overheden komt. Hoe graag ik ook elke dag voor ze klaar sta om ze te helpen bij vernieuwing van hun economische slagkracht. Ga er maar niet vanuit dat er in Brussel een Plan B klaar ligt voor als

// Nieuwe geldsystemen leveren miljoenen nieuwe banen op //

straks de dollar of de euro crasht. Dat zo’n crash in het verschiet ligt is voor mij zeker, de vraag is alleen wanneer. Draait het bestaande systeem nog één of vijf jaar door? Daarover kunnen we met elkaar in discussie gaan. Het is geen kwestie van óf maar alleen wanneer het monetaire systeem in elkaar valt.”

FIAT-GELD

Volgens Lietaer is het de hoogste tijd dat vooral de leiders van multinationals, verzekeringsmaatschappijen en ondernemers in het midden- en kleinbedrijf zich gaan realiseren dat het niet de overheden of de centrale banken zullen zijn die met structurele oplossingen voor vernieuwing van het financiële systeem komen. “De bankwereld heeft geen baat bij het verlies van hun monopoliepositie op het creëren van geld uit het niets. Het is een buitengewoon lucratief business model. De winsten zijn voor de aandeelhouder,

Bernard Lietaer: "Doorgaan tot het kwartje valt."

de verliezen worden door de samenleving – lees: de belastingbetaler – opgevangen. Tot op de dag van vandaag accepteert de samenleving dat private banken bepalen hoeveel geld er door de aderen van de maatschappij stroomt. Die belangrijke taak is gepri-vatiseerd. De overheid bekrachtigt het zogeheten 'fiat-geld' geschapen door leningen van de banken. Fiat-geld betekent dat dit geld in feite is geschapen uit het niets. De werkelijke reden waardoor dit fiat-geld een waarde krijgt, is omdat de overheid belastingen eist die alleen betaalbaar zijn in dit soort geld."

"Maar wat als nu blijkt dat er duidelijk sprake is van een uitermate wankel systeem? Een systeem waarbij een land gemiddeld elke vijf weken met een crash moet leven. Kun je het enorme risico voorstellen waar bedrijven voor staan? Neem bijvoorbeeld Hewlett Packard dat de onderdelen voor een printer uit meer dan zeventig landen betreft. Wat te doen als de euro of de dollar crasht? Hoe zullen bedrijven kunnen reageren als de overheden niet langer in staat zijn om uitkeringen te verrichten vanuit het in de

Westerse wereld zo vertrouwde systeem van sociale zekerheid? Ik ken bedrijven die scenario's maken voor kleinere risico's", aldus Lietaer.

"Je hoeft maar naar Argentinië te kijken om de desastreuze gevolgen van een crash voor het bedrijfsleven te zien. De politiek slaapt. Ik heb al vaak uitgelegd dat een politieke democratie pas mogelijk is als er eerst sprake is van een monetaire democratie. Dat laatste is helaas nog niet het geval. Private banken hebben immers het alleenrecht. Ze worden alleen een beetje op de schouder getikt met het verzoek om geen te grote bonussen uit te keren. Ook wordt het toezicht strenger. Er wordt gevraagd om ethiek, maar hun commerciële kernactiviteit blijft ongewijzigd. Waarschijnlijk beseffen maar weinig mensen hoe het banksysteem werkelijk in elkaar zit." Met een kwinkslag verwijst Lietaer naar de anekdote van Keynes, een van de belangrijkste economen uit de vorige eeuw: "Ik ken slechts drie mensen die geld echt begrijpen. Een hoogleraar aan een andere universiteit, een van mijn studenten en een nogal ondergeschikte bediende bij de Bank of England."

SYSTEEMCRASH

Waar Lietaer de energie vandaan haalt om de afgelopen jaren elke dag op de bres te springen voor een

Bezoekers aan DNB weten dat de centrale bank er zelf ook niet geheimzinnig over doet. Met een beetje geluk ontvang je bij de ingang als bezoeker een zakje versnipperd geld met de opgedrukte tekst: *'Geld maakt niet gelukkig, gelukkig maken wij wel geld'.*

nieuw geldsysteem? Even is het stil. “Ik mag hopen dat het geen masochisme is”, schatert hij het uit. Iedereen die Lietaer een beetje kent, weet dat hij een buitengewoon gedreven man is die de verantwoordelijkheid neemt om op zijn manier te bouwen aan een nieuw geldsysteem dat moet leiden tot een duurzame economisch samenleving. Een nieuwe economie waarin alles dat het leven echte waarde schenkt ruimte krijgt. Lietaer: “Stephen Belgin, een collega auteur met wie ik onlangs het boek *New Money for a New World* heb geschreven, deed onlangs in een radioprogramma de uitspraak dat we met nieuw geld alleen al 25 miljoen banen kunnen scheppen in de Verenigde Staten van Amerika. Hij heeft gelijk. Het systeem hapert en crasht op honderden plekken. De problemen van de 21ste eeuw zullen niet opgelost worden met

dan de rol spelen in de Civic-economie die nu ondernemingen spelen in de conventionele economie.”

DEUTSCHE BANK

Lietaer kreeg onlangs steun voor het idee van een parallelle munteenheid voor Griekenland uit onverwachte hoek. Vlak voor de hervkiezingen in Griekenland deed de hoofdeconoom van Deutsche Bank, Thomas Mayer, het voorstel om in aanvulling op de euro een zogeheten ‘Geuro’ in te voeren. Griekenland zou dan in de eurozone kunnen blijven, terwijl devaluatie kan plaatsvinden via de aanvullende munt. Het is volgens Lietaer voor het eerst dat een vooraanstaand bankier “uit de kast kwam” met het idee van parallel geld. Lietaer maakt wel direct de aantekening dat het plan van Mayer nog gestoeld is op geldcreatie door schulden, terwijl Lietaer toont dat de Griekse problemen kunnen worden opgelost zonder nieuwe schulden aan te gaan.

// Politieke democratie is pas mogelijk als er sprake is van een monetaire democratie //

meer bezuinigingen door overheden op belangrijke terreinen als onderwijs. Er is ook zoveel behoefte aan verbetering van de kwaliteit van leven, het enige probleem lijkt altijd maar weer het geld te zijn. De invoering van aanvullende munten zorgt ervoor dat er weer onderlinge verbinding komt tussen mensen en bedrijven die in het actuele systeem onmogelijk zijn. Dat levert heel veel banen op!”

GRIEKENLAND

De systeemcrash in Griekenland is nog niet meegeteld in de statistieken van het IMF. Lietaer spreekt over “een catastrofe”. “De publieke discussie gaat er vooral over de vraag of Griekenland binnen de eurozone moet blijven of niet. De oplossingen voor Griekenland liggen veel genuanceerder dan het meestal gepropageerde honderd procent euro of honderd procent niet-euro. Het zou mijn voorstel zijn dat de Grieken verder gaan met het gebruiken van de euro voor hun internationale handel en het toerisme. Tegelijkertijd, in aanvulling hierop, zouden steden of regio’s ‘civics’ kunnen scheppen, die staan voor bijvoorbeeld een uur van een dienst die nuttig is voor de stad of de regio. De stad scheidt die civics bijvoorbeeld via de mobiele telefoon waarbij je telefoonnummer je rekeningnummer is. NGO’s kunnen

DE TERRA

Lietaer heeft zijn hoop op vernieuwing vooral gevestigd op het bedrijfsleven. “Bedrijven beschikken over de macht en de kracht om daadwerkelijk iets te vernieuwen. Het is ook in hun belang. Op de overheid, de politiek of zelfs de centrale banken hoeven ze niet te rekenen. Oplossingen zullen vanuit het bedrijfsleven zelf moeten komen. Echte bestuurders bereiden zichzelf voor op de toekomst via een Plan B.” “Als bijvoorbeeld de dollar crasht”, geeft Lietaer aan, “dan crasht de belangrijkste schakel in ons wereldwijde geldsysteem. Als Opec-landen geen olie meer zouden verkopen in dollars (zoals Irak het deed onder Saddam Hussein en zoals Rusland en Iran het nu doen, red.), dan crasht het hele dollar systeem. Daarom zouden we een nieuwe wereldmunt moeten ontwikkelen in aanvulling op ons bestaande systeem. Dat zou bijvoorbeeld de ‘Terra’ kunnen zijn. De Terra is gebaseerd op een mandje van grondstoffen, zoals olie, graan, koper en lood. De Terra kan worden uitgegeven als elektronische *inventory receipt*. Daarmee kan een bedrijf een ander bedrijf betalen via deze elektronische munt voor internationale handel. Terra’s zijn automatisch inwisselbaar in nationale munten, want alle grondstoffen hebben nu al een prijs in een nationale munt. Er is ook geen nieuwe wetgeving nodig, want de Terra is alleen maar gestandaardiseerde *countertrade* (internationale ruilhandel) en praktisch alle landen hebben nu al wetgeving voor *countertrade*.” Lietaer doet bedrijven de suggestie om de mogelijkheden met de Terra te onderzoeken. “Je zou een

half dozijn grote spelers bij elkaar kunnen brengen, waaronder bijvoorbeeld Shell, Philips en een grote verzekeringsmaatschappij, om oplossingen te ontwikkelen voor de lange termijn. Juist verzekeraars moeten geïnteresseerd zijn. Gelet op de schaderisico's die op allerlei gebieden op hen afkomen, is het belang om in langere termijn te denken groot. Er zijn zoveel varianten denkbaar. Op grote schaal en op kleine schaal.”

MEER ALTERNATIEVEN

In Nederland zijn er speciale adviseurs die thuis zijn op het gebied van alternatieve geldcircuits voor bedrijven en instellingen. Een daarvan is Ad Broere, oud-bankier, economisch adviseur en auteur van de boeken *Een menselijke economie* en *Ending the Global Casino*. Broere is ook Ambassadeur van het New Financial Forum. Op zijn website schrijft Broere regelmatig een blog over de verschillende mogelijkheden voor particulieren en ondernemers. Een ander voorbeeld van expertise in Nederland is het bureau QOIN dat ook actief is om partijen te ondersteunen bij de ontwikkeling van nieuwe geldcircuits.

Voor het midden- en kleinbedrijf wijst Lietaer op de oplossingen die in vakjargon ‘C3’ wordt genoemd. C3 is een door de Nederlandse organisatie STRO ontwikkeld netwerk van lokale bedrijven en consumenten in Zuid-Brazilië. Binnen het netwerk behoudt elk bedrijf zijn zelfstandige bedrijfsvoering. De onderlinge transacties van de deelnemende bedrijven vinden plaats met behulp van interne verrekening in eigen eenheden.

“Belangrijke voordelen van een C3-systeem is het vergroting van werkkapitaal dat beschikbaar komt

voor het midden- en kleinbedrijf. Dat is de sleutel voor lagere werkloosheid in de private sector.

Belangrijk, want meer dan tachtig procent van alle private banen liggen bij het midden- en kleinbedrijf. Consumenten kunnen profiteren van lagere prijzen, terwijl de ondernemer goedkoop werkkapitaal tot zijn beschikking heeft.”

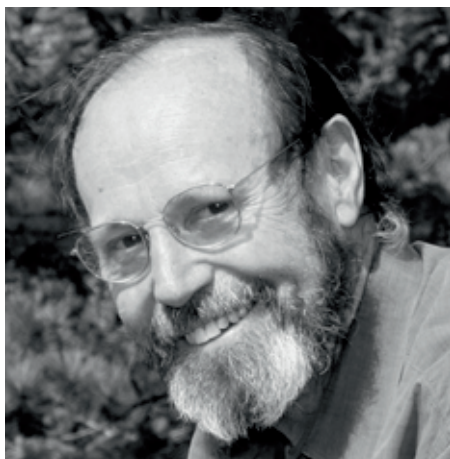
STRO is in verschillende landen betrokken bij de introductie van een C3. In Uruguay is eind 2011 de eerste pilot gestart voor een groot, nationaal bedrijvennetwerk. In El Salvador functioneert een bedrijvennetwerk waarin ook consumenten meedoen. Regeringen van diverse Latijns-Amerikaanse landen hebben interesse om een C3 te starten in hun land. In Nederland is nu ook een C3 in voorbereiding.

TUSSEN DE OREN

Lietaer herinnert ons eraan dat de vermeende afhankelijkheid van het reguliere geld – bij ons de euro – vooral tussen onze oren zit. “We denken dat het conventionele geld de enige manier is om een economie te laten groeien. Wereldwijd maken miljarden mensen zich dagelijks ernstige zorgen over hun financiële situatie of leven een slap aftreksel van hetgeen in potentie mogelijk is. Alternatieve geldsystemen maken het mogelijk om veel meer van ons menselijk potentieel te benutten. Dwars door de crisis van het monetaire systeem heen. In feite zou niets ons meer moeten weerhouden om onze eigen toekomst ook in materiële zin veilig te stellen.” ■

 www.lietaer.com

 [Bernard Lietaer op YouTube](#)

BERNARD LIETAER

Professor Bernard Lietaer (1942) is monetair systeemspecialist, adviseur en auteur van een reeks van boeken over geld en economie. Hij is bekend geworden als auteur van *Het geld van de toekomst* dat in achttien talen is gepubliceerd. Hij is voorstander van het idee dat individuen, gemeenschappen en bedrijven baat kunnen hebben bij het scheppen van hun eigen geld. Lietaer is in verschillende functies al meer dan veertig jaar actief in de financiële wereld. Zo was hij bij de Nationale Bank van België mede-verantwoordelijk voor de invoering van de ecu, de voorloper van de euro. Ook werkte hij als president van het Belgisch Elektronische Betaalsysteem.

Hij was mede-oprichter van GaiaCorp waar hij als *general manager* van het valutatfonds Gaia Hedge II de valutamarkt van binnenuit leerde kennen. Het magazine *Business Week* identificeerde hem destijds als ‘s werelds top *trader*. Lietaer is op dit moment verbonden als research fellow aan de Universiteit van California in Berkeley, en als *visiting professor* aan de Financiële Universiteit van Moskou. Lietaer is onder meer lid van de Club van Rome en de World Business Academy. Hij woont in Brussel.